

**Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського**

Кафедра вокально-хорової підготовки

МАРГІНА О.А.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, ОРГАНІЗАЦІЇ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КАМЕРНИЙ АНСАМБЛЬ»**

**для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 025 Музичне мистецтво**

УДК: 7:785.7:37(07)

*Рекомендовано до друку вченою радою Університету Ушинського
(протокол № 15 від 25 квітня 2024р.)*

Рецензенти:

Ашихміна Н. В. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувачка кафедри вокально-хорової підготовки Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського.

Полканов А. А. – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри сольного співу Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової

Маргіна О.А.

Методичні рекомендації до проведення практичних занять, організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Камерний ансамбль»: метод. реком. Одеса : Університет Ушинського, 2024. 30 с.

Методичні рекомендації до проведення практичних занять, організації самостійної роботи з обов'язкової навчальної дисципліни «Камерний ансамбль» містять орієнтовний зміст навчальної дисципліни, плани проведення, зміст практичних занять та самостійної роботи студентів; вимоги до академзвіту та заліку, приблизну тематику індивідуального навчально-дослідного завдання та методичні рекомендації щодо їх виконання.

УДК: 7:785.7:37(07)

- Університет Ушинського, 2024
- Олена МАРГІНА

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1.	
ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КАМЕРНИЙ АНСАМБЛЬ».....	6
РОЗДІЛ 2.	
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	9
РОЗДІЛ 3.	
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ.....	17
РОЗДІЛ 4.	
ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ.....	19
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ	29

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Камерний ансамбль» є важливим компонентом циклу фахової та практичної підготовки здобувачів вищої освіти. Актуальністю навчальної дисципліни є актуалізація практичних аспектів засвоєння і підготовки до виконання різностильових та різножанрових камерно-ансамблевих творів; методичних основ роботи з камерним ансамблем з урахуванням його кількісного і якісного складу, рівня професійної підготовки учасників. Навчальна дисципліна «Камерний ансамбль» забезпечує процес музично-педагогічної освіти магістрів, формує їх фаховий розвиток, який є необхідним для майбутньої успішної самореалізації. Специфіка камерно-ансамблевого виконавства дозволяє сформувати, розвинути, вдосконалити риси та здібності особистості для гідної конкуренції на ринку праці, самопізнання, самовдосконалення, національної самоідентифікації, оволодінню цінностями національної та світової музичної культури, формуванню здатності до самостійного мислення, самореалізації здобувача.

Мета дисципліни полягає в підготовці фахівців, які володіють знаннями і уміннями, необхідними для інноваційно-творчої діяльності у галузі вокально-ансамблевого виконавства, в обсязі, необхідному для подальшої діяльності музиканта в якості викладача-ансамбліста (за обраним фахом), здатного керувати мистецькими та мистецько-педагогічними проектами.

Очікувані результати навчання дисципліни:

знати:

- особливості ансамблево-виконавської діяльності: спів в ансамблі, основні технічні прийоми виконання ансамблевих вокальних партитур (організація дихання, формування звуку, контроль резонаторів), творчої та педагогічної діяльності;
- алгоритм складання інтерпретаційного плану вокальних творів в ансамблевих групах різних складів у концертно-виконавському та репетиційному процесах;
- шляхи втілення музичного образу у виконавстві;
- жанрові та стильові ознаки вокальних творів композиторів різних епох;
- закономірності складання методичного аналізу вокальних творів стосовно музично-естетичної, стильової та жанрової належності;
- механізми виявлення сутності і художнього змісту вокального твору та створення індивідуальної художньої інтерпретації;
- різні складники музично-звукового мовлення та особливості вибудовування концепції та драматургії вокального твору у ансамблево-виконавській діяльності;
- специфіку реалізації жанрово-стильової та образно-емоційної атрибуції вокального твору в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій;
- базову термінологію музичного мистецтва, та особливості понятійно-категоріального апарату ОК «Камерний ансамбль»;

- вокальні традиції музично-виконавських шкіл Південноукраїнського регіону, зокрема Одещини.

уміти:

- реалізовувати ансамблево-виконавську діяльність: спів в ансамблі, основні технічні прийоми виконання ансамблевих вокальних партитур (організація дихання, формування звуку, контроль резонаторів), організувати творчу та педагогічну діяльність;
- складати інтерпретаційний план вокальних творів в ансамблевих групах різних складів у концертно-виконавському та репетиційному процесах;
- втілювати художній зміст музичного образу у процесі ансамблевого виконавства
- здійснювати методичний аналіз вокальних творів стосовно їх музично-естетичної, стильової та жанрової належності.
- виявляти сутність і художній зміст вокального твору та створювати індивідуальну художню інтерпретацію
- вибудовувати концепцію та драматургію вокального твору у виконавсько-ансамблевій діяльності;
- аналізувати жанрові ознаки вокальних творів композиторів різних епох;
- володіти термінологією вокального мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом;
- застосовувати в виконавській і мистецько-педагогічній діяльності традиції музично-виконавських шкіл Південноукраїнського регіону та поєднувати їх з новітніми технологіями.

РОЗДІЛ 1.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КАМЕРНИЙ АНСАМБЛЬ»

Змістовий модуль I. Особливості роботи з вокальною партитурою для ансамблів різного складу. Інтерпретація та аранжування вокально-ансамблевого твору.

Тема 1. Структура вокального ансамблю. Особливості вокальних партій ансамблю та порядок їх запису у партитурі. Інтенаційно-виконавська координація в ансамблях різного складу.

Загальний та робочий діапазони вокальних партій в ансамблі. Особливості запису вокальної партитури. Уміння відтворити всі вокальні партії твору в сенсі освоєння мелодико-ритмічного змісту в передбаченому темпі з дотриманням нюансування та організації дихання. Уміння висловити у своєму виконанні художній зміст і характер вокального твору. Теситурне і динамічне співвідношення між партіями. Роль кожної партій у творі (виконання основного мелодійного матеріалу, підголосків тощо) Використання специфічних тембрових виразних якостей вокального ансамблю та його партій (tutti, співставлення голосів, чисті тембри тощо). Ланцюгове дихання в ансамблі. Природний та штучний ансамбль.

Тема 2 . Робота з вокально-ансамблевою партитурою.

Аналіз форми та засобів виразності у нерозривному зв'язку із змістовними особливостями, текстом, а також враховуючи стильові атрибутики автора; роль та участь групи голосів у тембровому плані всього твору; crescendo та diminuendo - часткові та загальні кульмінації. Виконання у повільному темпі кожної партії ; об'єднання партій як по вертикалі, так і по горизонталі; виявлення головної музичної тканини у творі.

. Слово, як специфічна особливість запису партитур; правила написання поетичного тексту в вокальних партитурах; розподіл слів на склади за допомогою дефіса; спів з нот на різні голосні й приголосні; об'єднання декількох звуків на один склад.

Тема 3. Ансамблеві групи різних складів у концертно-виконавському та репетиційному процесах. Складові виконавської мобільності учасників ансамблю в контексті інноваційних підходів.

Музично-виконавські принципи ансамблевого співу. Склад учасників колективу, їх сумісність. Визначення репертуару. Формування складу окремих партій та ансамблю в цілому. Корекційна робота над партитурою. Ескізне вивчення репертуару.

Швидкість та активність, як реакція вокаліста на агогічні нюанси виконання та на імпрровізаційні знахідки учасників ансамблю. Концентрація – чинник

утримування сценічної уваги. Саморегуляція, як вольове управління емоційним станом. Формування уваги під час виконання музично-творчих завдань.

Тема 4. Алгоритм опанування методики перекладення вокальних творів для ансамблів різних типів і складів.

Цілісний і диференційований аналіз вокального твору. Виявлення технічних труднощів та методів їх подолання в ансамблевому звучанні. Визначення особливостей фразування, штрихів, нюансів, дихання, вимови тексту. Визначення тонального плану твору; розгляд стилістичних і жанрових особливостей; виокремлення головних елементів мелодії; засвоєння композиційно-аранжувальних вимог і правил перекладів; застосування власних інтерпретаційних, інтонаційно-стильових, гомофонно-гармонічних з'єднань, мелодичних зворотів з метою створення художньо-емоційного образу.

Змістовий модуль 2. Механізми створення вокально-виконавської інтерпретації в процесі міжособистісної взаємодії учасників вокального ансамблю.

Тема 5. Специфіка художньо-інтерпретаційної діяльності в класі камерного ансамблю. Способи існування інтерпретаційних версій вокального твору.

Механізм складання інтерпретаційного плану до твору у виконанні камерного ансамблю як синтез художньої творчості усіх учасників ансамблю. Специфіка музичної інтерпретації, що проявляється у: властивостях музичного матеріалу, що інтерпретується; завданнях, які ставить перед собою колектив музикантів; жанрово-стильових особливостей твору, задуму композитора та особливостях інтерпретуючої діяльності.

Різновиди інтерпретаційних версій: слухацька, редакторська, виконавська, композиторська, режисерська, технологічна та музикознавча. Виконавське перекладення, як музична інтерпретація.

Тема 6. Особливості виконання творчо-розвиваючих завдань в процесі опанування дисципліни «Камерний ансамбль». Слухова рефлексія та самоаналіз якості інтерпретації вокальних творів у процесі ансамблевого музикування.

Жанрово-комунікативні та семантичні функції ансамблевого музикування. Темброво-фактурна специфіка виконавського складу ансамблю. Стильові пріоритети спільного виконавського відтворення звукообразу. Ансамблеве музикування як специфічна форма музично-виконавської взаємодії: слуховий контроль і координація; творча взаємодія і взаєморозуміння; рівноправний діалог; скерованість на взаємодію всіх учасників колективу, спільне коригування виконавських дій; колективно-партнерська виконавська

співтворчість.

Ескізне вивчення вокальних творів, як засіб стимулювання творчої активності здобувачів вищої освіти. Читання творів з листа: розвиток аналітичних навичок, спрямованість на реалізацію слухового уявлення. Опанування творів композиторів різних художніх стилів, жанрів.

Оволодіння професійним мисленням та уміння самостійно оцінювати власне виконання. Оволодіння навичками експертування музично-творчих інтерпретацій однокурсників в процесі опанування ОК «Камерний ансамбль».

Тема 7. Формування понятійно-категоріального апарату в процесі колективного музикування. Концепція та драматургія вокального твору у ансамблево-виконавській діяльності.

Сутність феномену стиль в мистецтві. Музично-естетичні стилі та напрямки. Історично-стильовий компонент вокального твору. Класифікація вокальних стилів. Теоретичний аналіз та порівняння вокальних стилів та напрямків. Індивідуальний виконавський стиль та виконавська стильовідповідність. Механізми побудови загальної концепції та драматургії вокального твору в процесі ансамблево-виконавської діяльності.

Створення графічного колективного алгоритму форми та структури вокального твору для камерного ансамблю, що вивчається магістрантами. Особливості і закономірності побудови форми в структурі змісту вокального твору. Музична драматургія. Аналіз вокальних творів у жанрово-стильовому контексті.

Семантики музичної мови, змісту і побудови музичної форми. Механізми вокально-ансамблевого інтерпретування. Вокальна природа засобів музичної виразності. Слуховий аналіз різних варіантів інтерпретації одного вокального твору в контексті виявлення художніх засобів розкриття образу. Музично-інтонаційна модель, ритмічна організація і звукове співвідношення в процесі колективного музикування.

Тема 8. Технологія творчого саморозвитку здобувачів в процесі опанування дисципліни «Камерний ансамбль».

Особистісний потенціал здобувача та його урахування у процесі опанування дисциплін виконавського спрямування. Потреби, цілі навчання, вікові та індивідуальні особливості здобувача освіти. Розкриття та обґрунтування необхідності урахування індивідуальних особливостей особистості в процесі опанування ОК фахового спрямування.

Механізм виявлення основних особистісних якостей, які впливають на процес музичного навчання та його результат. Визначення особливостей організації педагогічного процесу в класі «Камерний ансамбль» з урахуванням індивідуального підходу.

РОЗДІЛ 2.
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ
ЗАНЯТЬ

Теми практичних занять

№ з/п	Тема заняття	Кількість годин
		Денна
	1 семестр	
1	<i>Вирішення практичних завдань.</i> Вивчення 2-х партитур творів для вокального ансамблю. Відтворення усіх партій 1 партитури твору для камерного ансамблю.	2
2	<i>Практикум.</i> Аналіз теситурного і динамічного співвідношення між партіями вокального ансамблю.	4
3	<i>Вирішення практичних завдань.</i> Опанування етапів роботи над вокально-ансамблевою партитурою.	4
4	<i>Вирішення практичних завдань.</i> Запис та декламація літературного тексту творів для вокального ансамблю. Корекційна робота над партитурою.	4
5	<i>Практикум</i> Ескізне вивчення репертуару для ансамблевих груп різних складів у концертно-виконавському та репетиційному процесах (ключі, знаки альтерації при ключі, тональність; розмір,	4
6	<i>Вирішення практичних завдань.</i> Ритмічні особливості викладу партії і вокальної мелодії; розташування нотного тексту, фактура викладу музичного матеріалу.	4
7	<i>Практикум</i> Цілісний і диференційований аналіз вокального твору. Виявлення технічних труднощів та методів їх подолання в ансамблевому звучанні.	4
8	<i>Вирішення практичних завдань.</i> Робота над формуванням уваги та слухового контролю під час колективного виконання фрагментів вокальних творів, як складових виконавської мобільності учасників камерного ансамблю.	4
	Всього за 1 семестр	30
	2 семестр	
9	<i>Вирішення практичних завдань.</i> Складання інтерпретаційного плану до твору у виконанні камерного ансамблю малої форми (дует).	2

10	<i>Вирішення практичних завдань.</i> Робота над музично-виконавської взаємодією учасників ансамблю: слуховий контроль, координація, спільне коригування виконавських дій, партнерська виконавська співтворчість.	4
11	<i>Практикум.</i> Опанування навичок слухової рефлексії та самоаналізу в процесі інтерпретації вокальних творів.	4
12	<i>Вирішення практичних завдань.</i> Структурно-граматична характеристика вокальних термінів в контексті твору, що вивчається.	4
13	<i>Вирішення практичних завдань</i> Вербальний аналіз вокальних творів, що виконуються колективно в жанрово-стильовому контексті.	4
14	<i>Вирішення практичних завдань.</i> Побудова концепції та драматургії одного вокального твору із репертуару, що вивчається магістрантом.	4
15	<i>Практикум.</i> Аналіз і визначення методичних шляхів удосконалення власної фахової підготовки. Вироблення навичок аналізу педагогічного репертуару.	4
16	<i>Вирішення практичних завдань.</i> Проведення магістрантом самоаналізу з метою визначення шляхів удосконалення власної фахової підготовки.	4
	Всього за 2 семестр	30
	ВСЬОГО ГОДИН	60

ПЛАНИ ТА ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1. Особливості роботи з вокальною партитурою для ансамблів різного складу. Інтерпретація та аранжування вокально-ансамблевого твору.

Тема 1. Вивчення 2-х партитур творів для вокального ансамблю. Відтворення усіх партій 1 партитури твору для камерного ансамблю.

Питання до обговорення.

1. Історія виникнення вокальної партитури.
2. Система роздільного запису на кількох нотоносцях.
3. Загальний та робочий діапазони вокальних партій в ансамблі.

Практичні завдання.

1. Знайти приклади вокальної партитури творів західноєвропейських та українських композиторів.

2. Розглянути музичний матеріал (знайти за допомогою електронних ресурсів), визначити, до якого голосу належить партія. Обрати два приклади для кожного типу голосу з класичних та народних творів (для сопрано, альта, тенора, баса).

Тема 2. Аналіз теситурного і динамічного співвідношення між партіями вокального ансамблю.

Питання до обговорення.

1. Визначення діапазону партій та ансамблю в цілому. Теситурні умови. Ступінь вокальної завантаженості та розвинутості вокального ансамблю і окремих партій.
2. Роль різних партій у творі (виконання основного мелодійного матеріалу, підголосків, акомпанементу тощо)

Практичні завдання.

1. Проаналізувати ансамблевий твір за власним вибором.
  2. Визначити тип та вид ансамблю, надати характеристику кожній партії.
  3. Організація ланцюгового дихання в ансамблі.
- Результати доповісти на практичному занятті.

Тема 3. Опанування етапів роботи над вокально-ансамблевою партитурою.

Питання до обговорення.

1. Аналіз форми та засобів виразності у нерозривному зв'язку із змістовними особливостями та текстом твору.
2. Виконання кожної партії партії ансамблю окремо.
3. Об'єднання партій ансамблю по вертикалі і по горизонталі; виявлення головної музичної тканини у творі.

Практичні завдання

1. Фразування у власній партії ансамблю. Порівняти музичну фразу з фразою літературного тексту.
2. Визначити загальні і малі динамічні та смислові кульмінації твору.

Тема 4. Запис та декламація літературного тексту творів для вокального ансамблю. Корекційна робота над партитурою.

Питання до обговорення

1. Взаємозв'язок літературного тексту і музики. Ступінь відповідності змісту літературного тексту змісту музики.
2. Взаємозв'язок будови літературного тексту і форми вокально-ансамблевого твору.

Практичні завдання

Визначити засоби виразності музично-ансамблевого твору, які композитор використовував для втілення літературних тем і образів.

Тема 5. Ескізне вивчення репертуару для ансамблевих груп різних складів у концертно-виконавському та репетиційному процесах (ключі, знаки альтерації при ключі, тональність, розмір)

Питання до обговорення.

1. Особливості виконавської діяльності в ансамблі.
2. Виклад власного виконавського задуму (інтерпретація твору в ансамблі).
3. Детальний розбір найбільш характерних для даного твору музично-виразних засобів.

Практичні завдання

1. Скласти власну інтерпретацію нескладного вокально-ансамблевого твору.
2. Розкрити зв'язок вокальних партій ансамблю та виявити всі засоби музичної виразності.

Тема 6. Ритмічні особливості викладу партії і вокальної мелодії; розташування нотного тексту, фактура викладу музичного матеріалу.

Питання до обговорення.

1. Освоєння мелодико-ритмічного змісту кожної партії в партитурі.
2. Організація дихання в передбаченому темпі твору.
3. Динамічний план та відтворення художнього змісту твору.

Практичні завдання

1. Характеристика мелодії : тема, її характер, інтонації, метро-ритмічні і ладові особливості.
2. Визначити ладо-тональні особливості твору. Характеристика тонального плану (відхилення, модуляції).
3. Зробити докладний аналіз гармонії (акордики, ансамблевих вертикалей) з загальноприйнятим позначенням функцій та назвами кожного акорду.

Тема 7. Цілісний і диференційований аналіз вокального твору. Виявлення технічних труднощів та методів їх подолання в ансамблевому звучанні.

Питання до обговорення.

1. Виявлення специфічних виконавських труднощів у зв'язку з особливостями жанру і форми твору (вокальна мініатюра, складна форма, куплетна, репризна тощо).
2. Визначення основного виконавського принципу для твору (цілісність,

безперервність розвитку, епізодичність, деталізація, періодичність тощо).

Практичні завдання

Визначити найбільш важливі та складні моменти у творі, які потребують особливої уваги в процесі репетиційної ансамблевої роботи та розробити методи ефективної роботи над ними.

Тема 8. Формування уваги та слухового контролю під час колективного виконання фрагментів вокальних творів, як складова виконавської мобільності учасників камерного ансамблю.

Питання до обговорення.

1. Зосередження на вивченні та виконанні музичного твору в ансамблі.
2. Розвиток слухового самоконтролю в процесі опрацювання ансамблевого музичного твору та концентрація уваги на втіленні його спільної інтерпретації.
3. Переключення та розподіл уваги, як швидкої виконавської реакції в процесі вокально-ансамблевого співу.
4. Досягнення комунікації, спільного рішення щодо стилю та форм ансамблевих вокальних творів.

Практичні завдання

Підготовка до виконання двох фрагментів вокально-ансамблевих творів для ансамблів різного складу.

Змістовий модуль II. Механізми створення вокально-виконавської інтерпретації в процесі міжособистісної взаємодії учасників вокального ансамблю.

Тема 9. Складання інтерпретаційного плану до твору у виконанні камерного ансамблю малої форми (дует).

Питання до обговорення.

1. Теоретичні та методичні аспекти музичного інтерпретування.
2. Організація творчої діяльності та музичне мислення у виконанні дуетного вокального твору, яке спрямоване на розкриття виразово-сміслових можливостей твору.

Практичні завдання

1. Ознайомлення з декількома версіями ансамблевого виконання вивчаемого твору.
2. Складання порівняльної характеристики різних виконавських інтерпретацій дуетного твору.

Тема 10 . Робота над музично-виконавської взаємодією учасників ансамблю: слуховий контроль, координація, спільне коригування виконавських дій, партнерська виконавська співтворчість.

Питання до обговорення.

1. Аналіз тембрової специфіки виконавського складу ансамблю.
2. Особливості роботи над музично-виконавською взаємодією учасників ансамблю:
  - слуховий контроль і координація;
  - творча взаємодія і взаєморозуміння учасників ансамблю;
  - рівноправний музичний діалог;
  - спільне коригування виконавських дій;
  - колективно-партнерська виконавська співтворчість.

Практичні завдання.

Практичне використання алгоритму роботи по спільному коригуванню виконавських дій в процесі співу в ансамблі.

Тема 11. Опанування навичок слухової рефлексії та самоаналізу в процесі інтерпретації вокальних творів.

Питання до обговорення.

1. Оволодіння уміннями щодо самостійного оцінювання власного виконання.
2. Оволодіння навичками експертування музично-творчих інтерпретацій однокурсників в процесі опанування ОК «Камерний ансамбль».

Практичні завдання

Вирішення міні-кейсів з таких процедур:

- власне художнє та технічно-виконавське оцінювання на основі відеозапису .
- експертування музично-творчих інтерпретацій однокурсників в процесі опанування музичного твору.

Тема 12 . Структурно-граматична характеристика вокальних термінів в контексті твору, що вивчається.

Питання до обговорення.

1. Сутність феномену стиль в мистецтві. Музично-естетичні стилі та напрямки.
2. Історично-стильовий компонент вокального твору.
3. Класифікація вокальних стилів.
4. Індивідуальний виконавський стиль та виконавська стильовідповідність.

Практичні завдання

1. Теоретичний аналіз та порівняння вокальних стилів та напрямків.
2. Визначити основні механізми побудови загальної концепції та драматургії вокального твору в процесі ансамблево-виконавській діяльності.

Тема 13 . Вербальний аналіз вокальних творів, що виконуються колективно в жанрово-стильовому контексті.

Питання до обговорення.

1. Особливості і закономірності побудови форми в структурі змісту вокального твору.
2. Музична драматургія. Аналіз вокальних творів у жанрово-стильовому контексті.

Практичні завдання

Створення графічного колективного алгоритму форми та структури вокального твору для камерного ансамблю, що вивчається магістрантами.

Тема 14 . Побудова концепції та драматургії одного вокального твору із репертуару, що вивчається магістрантом.

Питання до обговорення.

1. Семантики музичної мови, змісту і побудови музичної форми.
2. Механізми вокально-ансамблевого інтерпретування.
3. Вокальна природа засобів музичної виразності.

Практичні завдання

Слуховий аналіз різних варіантів інтерпретації одного вокального твору в контексті виявлення художніх засобів розкриття образу.

Музично-інтонаційна модель, ритмічна організація і звукове співвідношення в процесі колективного музикування.

Тема 15 . Аналіз і визначення методичних шляхів удосконалення власної фахової підготовки. Вироблення навичок аналізу педагогічного репертуару.

Питання до обговорення.

1. Потреби, цілі навчання, вікові та індивідуальні особливості здобувача освіти.
2. Розкриття та обґрунтування необхідності урахування індивідуальних особливостей особистості в процесі опанування ОК фахового спрямування.

Практичні завдання

Складання вектору власного фахового розвитку.

Письмовий звіт.

Тема 16 . Проведення магістрантом самоаналізу з метою визначення шляхів удосконалення власної фахової підготовки.

Питання до обговорення.

Механізм виявлення основних особистісних якостей, які впливають на процес музичного навчання та його результат.

Визначення особливостей організації педагогічного процесу в класі «Камерний ансамбль» з урахуванням індивідуального підходу.

Практичні завдання

Аналіз відеозапису у виконанні здобувачами першого рівня вищої освіти творів в колективному виконанні (дует, тріо)

РОЗДІЛ 3. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Тема 1. Структура вокального ансамблю. Особливості вокальних партій ансамблю та порядок їх запису у партитурі. Інтенаційно-виконавська координація в ансамблях різного складу.

Завдання

1. Розбір вокальних партій в оперній партитурі.
2. Відтворення всіх вокальних партій твору в сенсі освоєння мелодико-ритмічного змісту в передбаченому темпі з дотриманням нюансування.
3. Організація ланцюгового дихання в вокальному ансамблі.

Тема 2. Робота з вокально-ансамблевою партитурою.

Завдання

1. Аналіз форми та засобів виразності ансамблевого твору.
2. Аналіз запису літературного тексту в вокальній партитурі.

Тема 3. Ансамблеві групи різних складів у концертно-виконавському та репетиційному процесах. Складові виконавської мобільності учасників ансамблю в контексті інноваційних підходів.

Завдання

1. Ознайомлення з ансамблевими групами різних складів у концертно-виконавському та репетиційному процесах.
2. Визначити складові виконавської мобільності учасників камерного ансамблю в контексті інноваційних підходів.

Тема 4. Алгоритм опанування методики перекладення вокальних творів для ансамблів різних типів і складів.

Завдання

1. Визначення особливостей фразування, штрихів, нюансів, дихання, вимови тексту.
2. Визначення тонального плану твору; розгляд стилістичних і жанрових особливостей.
3. Виокремлення головних елементів мелодії; засвоєння композиційно-аранжувальних вимог і правил перекладів.
4. Перекладення вокального твору для ансамблю малої форми.

Тема 5. Специфіка художньо-інтерпретаційної діяльності в класі камерного ансамблю. Способи існування інтерпретаційних версій вокального твору.

Завдання

1. Визначити різновиди інтерпретаційних версій: слухацька, редакторська, виконавська, композиторська, режисерська, технологічна та музикознавча.
2. Скласти інтерпретаційний план до твору у виконанні камерного ансамблю.

Тема 6. Особливості виконання творчо-розвиваючих завдань в процесі опанування дисципліни «Камерний ансамбль». Слухова рефлексія та самоаналіз якості інтерпретації вокальних творів у процесі ансамблевого музикування.

Завдання

1. Ескізне вивчення ансамблевих вокальних творів.
2. Читання творів з листа: розвиток аналітичних навичок, спрямованість на реалізацію слухового уявлення.
3. Опанування творів композиторів різних художніх стилів, жанрів.
4. Оволодіння навичками експертування музично-творчих інтерпретацій однокурсників в процесі опанування ОК «Камерний ансамбль».

Тема 7. Формування понятійно-категоріального апарату в процесі колективного музикування. Концепція та драматургія вокального твору у ансамблево-виконавській діяльності.

Завдання

1. Теоретичний аналіз та порівняння вокальних стилів та напрямків.
2. Створення графічного алгоритму форми та структури вокального твору для камерного ансамблю, що вивчається магістрантами.
3. Слуховий аналіз різних варіантів інтерпретації одного вокального твору в контексті виявлення художніх засобів розкриття образу.

Тема 8. Технологія творчого саморозвитку здобувачів в процесі опанування дисципліни «Камерний ансамбль».

Завдання

1. Виявити основні особистісні якості, які впливають на процес музичного навчання та його результат.
2. Визначити особливості організації педагогічного процесу в класі «Камерний ансамбль» з урахуванням індивідуального підходу.

РОЗДІЛ 4.

**ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ
(Методична інтерпретація та аранжування вокально-ансамблевого твору)**

1 семестр

№ з/п	Тематика (за вибором)	Кількість годин
		Денна
1	Переклад вокального твору для виконання в дуеті	
2	Переклад вокального твору для виконання в квартеті (сопрано, альт, тенор, бас)	
3	Аранжування вокального твору. Створення поліфонічного ансамблю.	
4	Перекладення вокального твору для ансамблю з ускладненням фактурного викладу.	
Всього за 1 семестр		10
Індивідуальне навчально-творче завдання (Виконавська презентація твору в ансамблевому виконанні) 2 семестр		
	Тематика(за вибором)	
1	Виконання в дуеті 2 –х творів зарубіжних композиторів.	
2	Виконання в складі вокального ансамблю 2-х творів українських композиторів.	
3	Виконання в складі вокального ансамблю твору власного аранжування	
4	Розучування та презентація твору з навчальним ансамблем.	
Всього за 2 семестр		10
ВСЬОГО ГОДИН		20

У процесі підготовки ІНДЗ для активізації навчально-пізнавальної та творчої діяльності здобувачів передбачено застосування активних і інтерактивних освітніх методів, серед яких:

- індивідуальні консультації
- вокальні само презентації
- творчі вправи та завдання
- робота в малих ансамблевих групах
- робота з інформаційно-методичними джерелами
- презентація результатів виконаних завдань

ЗДОБУВАЧ ПРИ ВИКОНАННІ ІНДЗ ПОВИНЕН ДОТРИМУВАТИСЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ, НЕ ДОПУСКАТИ МУЗИЧНИЙ ПЛАГІАТ.

Музичний плагіат – використання музики або текстів пісень, захищених авторським правом, без згоди правовласника. Плагіатом буде вважатися не тільки повне копіювання усього твору, а й використання його окремих частин: куплетів, музичних уривків або основної мелодії.

Види музичного плагіату:

- копіювання;
- повтор ідейної основи твору - фабули, яка складає його цінність
- компіляція;
- використання музичної інформації з інформаційного джерела без посилання на це джерело;
- подання як власних робіт (аранжування (інструментування) інструментального або вокального твору), виконаних на замовлення іншими особами, у тому числі робіт, стосовно яких справжні автори надали згоду на таке використання.

Критерії оцінювання підсумкового контролю (академзвіт)

Для навчальної дисципліни «Камерний ансамбль» навчальним планом в 1 семестрі передбачено підсумковий контроль у формі академзвіту. Кількість балів, необхідних для академзвіту (не менше 60), студент отримує під час участі у практичних заняттях, виконання всіх видів самостійної роботи.

Критерії оцінювання підсумкового контролю (залік)

Для навчальної дисципліни «Камерний ансамбль» навчальним планом в 2 семестрі передбачено підсумковий контроль у формі заліку. Кількість балів, необхідних для заліку (не менше 60), студент отримує під час участі у практичних заняттях, виконання всіх видів самостійної роботи.

Критерії оцінювання за різними видами роботи

Вид роботи	Ба ли	Критерії
	0	Здобувач не володіє теоретичними знаннями. Невзможі зробити грамотний теоретичний аналіз та побудувати концепцію вокально-ансамблевого твору.
	1	Здобувач в цілому володіє теоретичними знаннями, але при виконанні ансамблевої партитури та складанні

Практичне завдання		інтерпретаційного плану вокальних творів в ансамблевих групах різних складів допускає помилки. Не аргументовано здійснює методичний аналіз вокальних творів, виявляє сутність і художній зміст вокального твору, вибудовує концепцію та драматургію у виконавсько-ансамблевій діяльності.
	2	Здобувач володіє теоретичними знаннями у повному обсязі. Вдало використовує технічні прийоми виконання ансамблевої вокальної партитури, якісно складає інтерпретаційний план вокальних творів в ансамблевих групах різних складів; втілює художній зміст музичного образу у процесі ансамблевого виконання; здатен здійснювати методичний аналіз вокальних творів, виявляти сутність і художній зміст вокального твору, вибудовувати концепцію та драматургію у виконавсько-ансамблевій діяльності.
Самостійна робота	0	Здобувач недостатньо володіє механізмами самостійного створення індивідуально-художньої інтерпретації ансамблевого вокального твору. Завдання щодо проведення художніх паралелей між стильовими напрямками та жанрами вокального мистецтва не виконано.
	1	Здобувач володіє механізмами самостійного створення індивідуально-художньої інтерпретації ансамблевого вокального твору, але не завжди впевнено застосовує знання у практичних ситуаціях. Здобувач частково обізнаний зі специфікою колективної художньо-інтерпретаційної діяльності в класі камерного ансамблю. Завдання щодо проведення художніх паралелей між стильовими напрямками та жанрами вокального мистецтва виконує зі сторонньою допомогою. Основні технічні прийоми виконання вокальної партитури магістрант демонструє з помилками.
	2	Здобувач впевнено володіє механізмами самостійного створення індивідуальної художньої інтерпретації вокального твору, та вдало застосовує знання у практичних ситуаціях. Здобувач добре обізнаний зі специфікою колективної художньо-інтерпретаційної діяльності в класі камерного ансамблю. Проявляє здатність до проведення художніх паралелей між

		стильовими напрямками та жанрами вокального мистецтва. Основні технічні прийоми виконання вокальної партитури магістрант демонструє на відмінно.
Індивідуальне навчально-творче завдання «Методична інтерпретація та аранжування вокально-ансамблевого твору» (1 семестр);	0	Завдання не виконано
	1-5	Завдання виконано формально без прояву художньої-творчої ініціативи. Магістрант не осмислює способи реалізації творчого завдання. Здобувач не проявляє власного ставлення до виконання творчого завдання, часто проявляє неаргументованість при оцінюванні індивідуальних завдань, що виконали однокурсники. Здобувач має уявлення про теоретичні положення і принципи аранжування вокальних творів, але не завжди впевнено аналізує та інтерпретує музичний матеріал, нелогічно відтворює драматургічну концепцію вокального твору та невпевнено аргументує засоби створення художньої інтерпретації.
	6-10	Індивідуальне творче завдання виконано з проявом художньої фантазії та творчої ініціативи, грамотно і художньо переконливо. Здобувач виражає власне ставлення до виконання творчого завдання та виступає експертом індивідуальних завдань, що виконали однокурсники. Здобувач обізнаний щодо основних теоретичних положень і принципів інтерпретації та аранжування вокальних творів; впевнено аналізує та добирає музичний матеріал для аранжування. Вміє якісно відтворювати драматургічну концепцію вокального твору та створювати його художню інтерпретацію.
Індивідуальне навчально-творче завдання «Виконавська презентація твору в ансамблевому виконанні» (2 семестр)	0	Завдання не виконано
	1-5	Здобувач має загальні уявлення щодо специфіки ансамблевої форми виконавства. Він демонструє в цілому грамотне ансамблеве виконання вокального твору: синхронне звучання всіх партій. Але виконавець не завжди додержується урівноваженості у силі звучання відносно всіх партій; невпевнено вибудовує драматургію твору, що підтверджується неузгодженістю штрихів. Завдання виконано

	формально без прояву художньої-творчої ініціативи. Здобувач не проявляє власного ставлення до виконання творчого завдання або проявляє в незначній мірі
6-10	Здобувач обізнаний щодо специфіки ансамблевої форми виконавства. Він демонструє грамотне ансамблеве виконання вокального твору, яке передбачає: синхронне звучання всіх партій (єдність темпу і ритму партнерів); урівноваженість у силі звучання всіх партій (єдність динаміки); узгодженість штрихів всіх партій (єдність прийомів, фразування). Індивідуальне творче завдання виконано з проявом художньої фантазії та творчої ініціативи, грамотно і художньо переконливо. Здобувач виражає власне ставлення до виконання творчого завдання .

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90-100 А)	<p>Здобувач вищої освіти має ґрунтовні знання про: особливості ансамблевого виконавства, творчої та педагогічної діяльності; структуру інтерпретаційного плану вокальних творів в ансамблевих групах різних складів у концертно-виконавському та репетиційному процесах; він володіє декількома методиками щодо втілення музичного образу впевнено визначає жанрові та стильові ознаки вокальних творів композиторів різних епох в процесі колективного виконавства. Здобувач володіє теоретичними знаннями у повному обсязі стосовно закономірностей складання методичного аналізу вокальних творів, визначення музично-естетичної, стильової та жанрової належності, виявлення сутності і художнього змісту вокального твору. Здобувач вищої освіти має ґрунтовні знання про механізми побудови концепції та драматургії вокального твору, визначає специфіку жанрово-стильової та образно-емоційної атрибуції вокального твору в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій. Доцільно використовує базову термінологію та понятійно-категоріальний апарат вокального мистецтва. Здобувач вищої освіти здійснює обґрунтований вибір і чітке планування траєкторії фахового розвитку в галузі спеціальної музичної освіти.</p> <p>Здобувач вищої освіти відмінно володіє основними технічними прийомами виконання ансамблевої партитури (організація дихання, формування звуку, контроль резонаторів); складає інтерпретаційний план вокальних творів в ансамблевих групах різних складів; втілює художній зміст музичного образу у процесі ансамблевого виконання; здійснює грамотний методичний аналіз вокальних творів. Вміє виявляти сутність і художній зміст вокального твору, вибудовувати концепцію та драматургію у виконавсько-ансамблевій діяльності, аналізувати жанрові ознаки вокальних творів композиторів різних епох, використовувати термінологію та понятійно-категоріальний апарат вокального мистецтва, успішно реалізує проектування і самопроектування індивідуальних траєкторій фахового розвитку в галузі спеціальної музичної освіти.</p>
Добре (82-89 В)	<p>Здобувач вищої освіти має достатні знання про: особливості ансамблевого виконавства, творчої та педагогічної діяльності; структуру інтерпретаційного</p>

	<p>плану вокальних творів в ансамблевих групах різних складів; володіє достатньою кількістю методик щодо втілення музичного образу, володіє теоретичними знаннями щодо визначення жанрових та стильових ознак вокальних творів композиторів різних епох в процесі колективного виконавства. Має достатньо знань щодо особливостей ансамблево-виконавської діяльності, жанрово-стильових ознак вокальних творів композиторів різних епох, шляхи втілення музичного образу у ансамблевому виконавстві, але, іноді не вміє застосовувати набуті знання на практиці. Непогано визначає власні художньо-педагогічні концепції вокальних творів.</p> <p>Здобувач вищої освіти добре вміє: використовувати технічні прийоми виконання ансамблевої партитури (організація дихання, формування звуку, контроль резонаторів). Здобувач самостійно складає інтерпретаційний план вокальних творів в ансамблевих групах різних складів, але не завжди вдало втілює художній зміст музичного образу у процесі ансамблевого виконання. Здобувач вищої освіти достатньо якісно вміє виявляти сутність і художній зміст вокального твору, в деяких випадках інтуїтивно вибудовує концепцію та драматургію у виконавсько-ансамблевій діяльності. Здобувач впевнено аналізує жанрові ознаки вокальних творів композиторів різних епох, але не завжди вірно використовує понятійно-категоріальний апарат вокального мистецтва. Він успішно реалізує самопроєктування індивідуальних траєкторій фахового розвитку в галузі спеціальної музичної освіти.</p>
Добре (74-81 С)	<p>Здобувач вищої освіти має достатні знання про: особливості ансамблевого виконавства, творчої та педагогічної діяльності; структуру інтерпретаційного плану вокальних творів в ансамблевих групах різних складів; але не володіє достатньою кількістю методик щодо втілення музичного образу. Достатньо добре визначає жанрові та стильові ознаки вокальних творів композиторів різних епох в процесі колективного виконавства, але не завжди аргументує свою позицію.</p> <p>Має достатні знання щодо особливостей ансамблево-виконавської діяльності. Разом з тим, жанрово-стильові ознаки вокальних творів композиторів різних епох визначаються здобувачем із незначними помилками. Він непогано визначає власні художньо-педагогічні концепції вокальних творів, але не завжди вміє відобразити їх у виконавській діяльності.</p>

	<p>Здобувач вищої освіти на достатньо якісно вміє: використовувати технічні прийоми виконання ансамблевої партитури, але іноді відсутня чітка організація дихання, формування звуку, та не завжди присутній контроль резонаторів. Здобувач самостійно складає інтерпретаційний план вокальних творів в ансамблевих групах різних складів, але не завжди вдало втілює художній зміст музичного образу у процесі ансамблевого виконання. Здобувач вищої освіти вміє виявляти сутність і художній зміст вокального твору, в деяких випадках інтуїтивно вибудовує концепцію та драматургію у виконавсько-ансамблевій діяльності. Здобувач не завжди впевнено аналізує жанрові ознаки вокальних творів композиторів різних епох; іноді недоцільно використовує понятійно-категоріальний апарат вокального мистецтва. Здобувач успішно реалізує самопроєктування індивідуальних траєкторій фахового розвитку в галузі спеціальної музичної освіти.</p>
<p>Задовільно (64-73 D)</p>	<p>Здобувач вищої освіти має недостатні знання про: особливості ансамблевого виконавства, творчої та педагогічної діяльності; Ускладнюється у визначенні структури інтерпретаційного плану вокальних творів в ансамблевих групах різних складів; не володіє достатньою кількістю методик щодо втілення музичного образу, Викликає труднощі визначення жанрових та стильових ознак вокальних творів композиторів різних епох в процесі колективного виконавства,</p> <p>Невпевнено використовує технічні прийоми виконання ансамблевої партитури (практично не виявляє умінь щодо організація дихання та формування звуку, слабкий контроль резонаторів). Здобувач не виявляє творчого підходу щодо вибудовування інтерпретаційного плану вокальних творів в ансамблевих групах різних складів, невдало втілює художній зміст музичного образу у процесі ансамблевого виконання. Здобувач вищої освіти не завжди вдало може виявляти сутність і художній зміст вокального твору, в деяких випадках невірно вибудовує концепцію та драматургію у виконавсько-ансамблевій діяльності Здобувач не завжди впевнено аналізує жанрові ознаки вокальних творів композиторів різних епох, не завжди осмислено використовує понятійно-категоріальний апарат вокального мистецтва. Здобувач не вміє самостійно створювати індивідуальну траєкторію фахового розвитку в галузі спеціальної музичної освіти.</p>

<p>Задовільно (60-63 E)</p>	<p>Здобувач вищої освіти не володіє достатніми знаннями про: особливості ансамблевого виконавства, творчої та педагогічної діяльності. Ускладнюється у визначенні структури інтерпретаційного плану вокальних творів в ансамблевих групах різних складів; не володіє достатньою кількістю методик щодо втілення музичного образу. У більшості випадків не визначає жанрові та стильові ознаки вокальних творів композиторів різних епох в процесі колективного виконавства. Здобувач не виявляє здатності щодо використання технічних прийомів виконання ансамблевої партитури. Здобувач не виявляє творчого підходу щодо вибудовування інтерпретаційного плану вокальних творів в ансамблевих групах різних складів. Не вміє самостійно втілювати художній зміст музичного образу у процесі ансамблевого виконання. Здобувач вищої освіти нелогічно виявляє сутність і художній зміст музичного твору, в деяких випадках невірно вибудовує концепцію та драматургію у виконавсько-ансамблевій діяльності. Здобувач невпевнено аналізує жанрові ознаки вокальних творів композиторів різних епох, не завжди осмислено використовує понятійно-категоріальний апарат вокального мистецтва. Здобувач не вміє самостійно знаходити переконливі шляхи створення індивідуальної траєкторії фахового розвитку в галузі спеціальної музичної освіти.</p>
<p>Незадовільно (35-59 FX)</p>	<p>Здобувач вищої освіти має фрагментарні знання про: особливості ансамблевого виконавства, творчої та педагогічної діяльності. Не вміє визначати структуру інтерпретаційного плану вокальних творів в ансамблевих групах різних складів. Не вміє самостійно визначати жанрові та стильові ознаки вокальних творів композиторів різних епох в процесі колективного виконавства.</p> <p>Здобувач вищої освіти фрагментарно володіє технічними прийомами виконання ансамблевої партитури. Здобувач вищої освіти незмістовно вибудовує інтерпретаційний план вокальних творів в ансамблевих групах різних складів. Не проявляє музично-аналітичні навички щодо втілення художнього змісту музичного образу у процесі ансамблевого виконання. Здобувач вищої освіти нелогічно виявляє сутність і художній зміст вокального твору, у більшості випадків невірно вибудовує концепцію та драматургію у виконавсько-ансамблевій діяльності. Здобувач не знаходить переконливі шляхи створення індивідуальної траєкторії фахового розвитку в галузі спеціальної</p>

	музичної освіти. Здобувач не може входити до складу ансамблю у концертно-виконавському та репетиційному процесах
--	--

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Зарицький А., Зарицька А., Мрочко В., Кириченко І., Гонтар О. Вокальний ансамбль: теорія і практика [Електронне видання]: навчальний посібник для здобувачів освіти спеціальності 025 «Музичне мистецтво», Київ, 2022. 170 с.
2. Заверуха О. Л., Чернета Т. О. Вокальний ансамбль: навч.-метод. посібник для студентів ЗВО. Корсунь-Шевченківський, 2022. 116 с.
3. Шумська О. О., Олешко В. Л., Олешко Т. Є. Теорія і методика ансамблевого виконавства: навчально-методичний посібник. Харків, 2020. 108 с.
4. Каблова Т.Б., Румянцева С.В. Читання партитур для вокальних ансамблів: навч.-реперт. збірник для студентів ВНЗ. Київ, 2019. 114 с.
5. Сичевська В. В. Вокальний ансамбль. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Житомир, 2019. 112 с.

Допоміжна література

1. Мамикіна О. А. Теоретико-методологічні аспекти формування художнього смаку майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання естрадного співу. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*, 2020. № 3 (132). С. 98-105.
2. Демидова М. Г. Сутність і якісні характеристики процесу самореалізації вчителя. *Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства . Матеріали та тези IV Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів*. Одеса : Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, 2018. С. 34-37.
3. Мамикіна О. А. Естрадна вокально-виконавська підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва у вимірі компетентнісного навчання *Інноваційна педагогіка*, 2022. Вип. 51. Т. 2. С. 52-56.
4. Гордійчук А. М. Теорія ансамблю та аранжування. *Методичні рекомендації до навчальної дисципліни*. Луцьк, 2018. 16 с.
5. Андрєєва А. О. Ансамблеве музикування у вокальній студії як засіб формування ціннісних орієнтацій підлітків. *Матеріали і тези VII Міжнародної конференції молодих учених та студентів Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського*, 2021. С. 90-95.
6. Гнидь Б. П. Виконавські школи України. *Кафедра сольного співу НМАУ ім. П. І. Чайковського (1971-2001) : посібник*. Київ : НМАУ імені П. І. Чайковського, 2022. 94 с.
7. Кречко Н. М. Розвиток вокальної універсальності в рамках проекту «Interkultur». *Електронний науковий фаховий журнал «Імідж сучасного педагога»*, 2018. №5, (182) С. 74-77.
8. Лавриш І. М. Дорослі і діти: партнерство у сценічній творчості *Мистецтво та освіта*. Київ, 2019. № 1 (91). С. 51–54.

Інформаційні ресурси в інтернеті

Бібліотека національної музичної академії України <https://lib.knmau.com.ua/>

Бібліотека Одеської національної музичної академії <https://odma.edu.ua/biblioteka/>
Твори українських композиторів <https://library.pdpu.edu.ua/>
Бібліотека Університету Ушинського <https://library.pdpu.edu.ua/>
Класична музика в сучасній обробці <https://www.youtube.com/>
Л. Бетховен Шотландська пісня «Мой любимый Чарли!». <https://www.youtube.com/>
Andrea Bocelli & Sarah Brightman "Time to Say Goodbye" <https://www.youtube.com/>
Сара Брайтман и Антонио Бандерас - «Призрак оперы» <https://www.youtube.com/>
The Three Tenors in Concert 1994: Brindisi ("Libiamo ne' lieti calici") from La
Traviat https://www.youtube.com